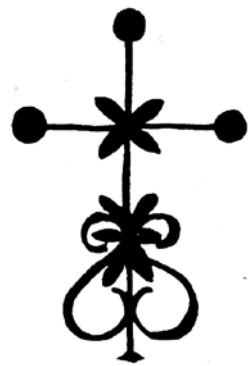

TARVAS KOTISEUTULEHTI

N:o 1
2014

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

TARVASJOEN RAHALAITOSTEN HISTORIAA

Tänä vuonna kotiseutumuseon osanäyttely kertoo rahalaitosten historiaa Tarvasjoella. Tärkeä syy näyttelylle on se, että Tarvasjoen Osuuspankki täyttää 90 vuotta. Sopiva paikka tälle näyttelylle onkin juuri museo, joka on pitäjämme vanhin säästölaitos, entinen vuonna 1859 rakennettu lainamakasiini. Sieltä lainattiin viljaa etupäässä siemenviljaksi tarvitseville. Lainaajan oli maksettava lainansa takaisin riihikuivana ja hyväkuntoisena saman lajin viljana, maksaen myös 10 % koron viljassa. Tämä lainaustoiminta loppui vasta 1960-luvulla.

Suomen pankki perustettiin heti Suomen autonomian synnyttyä vuonna 1811 Turkuun ja se oli neljäs valtion rahalaitos maailmassa. Meitä tarvasjokelaisia pankki kiinnostaa erityisesti siksi, että Mäentaan Junnilan ratsutilalla asunut everstiluutnantti Otto Herman Lode, joka toimi Turun ja Porin läänin maaherrana 1811-1813, oli Suomen Pankin kolmas pääjohtaja vuosina 1820-1827 pankin muutettua Helsinkiin. Tuolloin hän perheineen oli muuttanut jo 1814 Piikkiön Linnunpäähän.

Varsinaisen kansalaisille tarkoitetun pankkitoiminnan aloittivat kuitenkin säästöpankit. Suomen ensimmäinen säästöpankki perustettiin 22.08.1822 Turkuun apteekkari Jacob Julinin aloitteesta, vain 12 vuotta sen jälkeen, kun säästöpankkitoiminta oli alkanut Skotlannissa. Pankki aloitti toimintansa 04.01.1823, ja tuona päivänä piirsi nimensä Suomen taloushistoriaan pankin ensimmäisenä säästäjänä palvelustyttö Helvig Nyström.

Säästöpankki Tarvasjoelle

Marttilan, Euran, Karinaisten ja Kosken kuntien yhteisessä kunnalliskokouksessa 1872 otettiin käsiteltäväksi yhteisen säästöpankin perustamisasia. Muiden kuntien päätyessä yhteiseen hankkeeseen ja lupautuessa antamaan puolet tulevien vuosien viinaverorahoista pankin pohjarahastoon, ei Eura ryhtynyt hankkeeseen vaan jäi erilleen. Näin Eura kiukutteli Marttilan emäseurakunnan jatkuvaa kappeliin verotusta. Niinpä ensimmäinen säästaja Tarvasjoelta, torpparinleski Kaisa Simontytär Mäkilä Euran kappelin Kirkonkylästä astui Oltilan Kaunelassa sijainneeseen konttoriin vasta 02.07.1888 ja sai pankin säästökirjan n:o 283. Toinen säästaja Antti Antinpoika Ali-Knaapi Kallalasta tuli pankille saman vuoden joulukuun 1. päivänä. Kuitenkin vuosisadan vaihteen Marttilan Säästöpankin n.700 säästäjistä vain 20 oli Tarvasjoelta. Lainaa Marttilasta oli saanut useampi.

Kuntakokouksen päätöksellä vuonna 1902 Eura kuitenkin yhtyi Marttilan Säästöpankkiin. Tällöin myös Tarvasjoella aloitti toimintansa ensimmäinen pankin palvelupiste, kun Marttilan Säästöpankin hallituksen kolme miestä saapui Juvan Keskievariin joka kuun toisena lauantaina kello 4 j.pp. vastaanottamaan talletuksia omaan pankkilaitokseen.

Yhtyminen Marttilan pankkiin ei kirkossa luetuista kuulutuksista huolimatta saanut tarvasjokelaisia säästämään ainakaan yhteiseen pankkiin. Niinpä, kun ei asiakkaita ilmoitettuna päivänä juurikaan saapunut kievariin, päätti pankki lopettaa palvelupisteen seuraavana vuonna. Euralaisista oli pankin säästäjistä vain 30 eli vain joka 57 säästi. Vastaavasti Koskella ja Marttilassa säästi joka 12. asukas ja Karina-

Tarvasjoen Säästöpankin ensimmäinen isännistö ja hallitus Euran koululla, jossa pankki aloitti toimintansa 16.10.1920. Kuva K.E.Laaksonen/ Marja Mattila.

Opettaja Vilho Mattila.
Kuva Säästöpankin historia.

sissakin joka 20. kuntalainen. Yhteensä tekivät euralaisten säästöt 26 694 mk., kun heidän pankista saamat lainat olivat 68 209 mk.

Tässä vaiheessa 1904 nimismies Edw. Sjöman pankin kamreerina kirjoitti tuon tunnetun katkeran kertomuksensa, jossa hän mm. sanoo, että karinaistelaiset ovat köyhiä mutta euralaiset tyhmiä. ” Euralalla levitetään huhua, että mikä hätä pankilla mahtaa olla, kun se niin halvalla otti euralaiset mukaan ja nyt koittavat haalia kaikki niitten rahat. Luulen, että tässä piiloi ehkä joku epäluulo. Alhaisella sivistystasolla oleva ihminen epäilee kaikkia uusia toimia kuin hänen hyväksensä tehdään, uskotellen itseänsä sillä, että kaikkien toimien päätarkoitus on oma hyöty, eikä hän usko, että yhteisen hyödyn eteen kukaan mitään työtä tekee.”

Maaailma muuttui noina vuosina nopeasti ja sen mukana siirryttiin omavaraisesta taloudesta rahatalouteen. Maataloudessa, joka oli Tarvasjoella pääelinkeino, kehitys oli suuri ja metsälle tuli myyntiarvo. Onkin oletettavaa, että kun maataloustarvikkeita edelleen lähes viikoittain myytiin Turkuun, myös säästöjä tehtiin sen pankkeihin, tai Liedon 1895 perustettuun säästöpankkiin. Jauholalaisia opetettiin jo koulua käydessään säästämään vuodesta 1901 Euran Säästöpankkiin ja kun Karinaisiin perustettiin säästöpankki 1912, runsas kaupankäynti Kyrössä ohjasi myös säästäjiä.

Kun Koskikin 1918 erosi Marttilan Säästöpankista, oli Tarvasjoki alueen ainoa kunta, jolla

ei ollut omaa rahalaitosta. Niinpä, kun maamme itsenäistyttyä ja ensimmäisten kunnallisvaalien jälkeen kokoontui ensimmäinen kunnanvaltuusto, se otti asiakseen 22.09.1919 säästöpankin perustamisen. Erinäisten sääntöjen laatimisen ja vahvistamisen sekä isännistön vaalin jälkeen pankki aloitti toimintansa 16.10.1920.

Pankin kamreerina toimi opettaja Vilho Mattila ja pankki toimi Euran koululla. Se oli alkuajat auki kerran viikossa lauantaisin kello 2-4 j.pp. Ensimmäisenä aukiolopäivänä tehtiin jo 23 talletusta ja seuraavana lauantaina voitiin myöntää jo kolme lainaa.

Säästöpankin historiaa

Tarvasjoen Säästöpankin historia on kerrottu yksityiskohtaisesti pankin 1990 ilmestyneessä 70-vuotishistoriassa. Siinä on kuvattu pankin vakaa kehitys läpi 1920-luvun nopean nousun vuosikymmenen lopun vaikeaan pula-aikaan ja sotaa edeltävän ajan voimakkaaseen kehitykseen. Pankki toimi ensimmäiset 20 vuotta Euran koululla, mutta siirtyi jatkosodan alettua opettaja Marttilan omistamalle rukoushuoneelle eli nykyiselle seurakuntatalolle elokuussa 1941. Tässä keskeisessä paikassa se oli auki kolme kertaa viikossa ainoana toimihenkilönä opettaja Vilho Mattila, joka toimi samalla opettajana vuoteen 1949 asti.

Sotavuodet ja erityisesti sen jälkeinen jälleenrakentamisen aika toivat paljon työtä ja vastuuta rahalaitoksille. Rahoituksen tarve oli valtava, kaikki rakensivat ja pyrkivät taloutensa tasapainoon. Puute oli kaikesta, mutta erityisesti rakennustarvikkeista. Inflaatiota ei saatu kuriin, mikä nosti korkoja ja söi vakuuksien arvoja. Kun siirtoväen ja rintamamiesten rakentaminen alkoi tulla kuntoon, alkoi maataloudessa nopeasti koneistus, salaojitus ja tuotantotilojen rakentaminen. Kunta ryhtyi investoimaan kunnantaloon, osuuskauppa suureen varastoon ja myllyyn, teollisuutta syntyi mm. Seppälän ja Sintosen tehtaat.

Pankki siirtyi jokapäiväiseen aukioloon 1950. Ensimmäinen toimistoapulainen, Raili Savolainen, otettiin 1953. Vuonna 1954 pankki avasi jo sivukonttorit Horrisiin ja Liedonperään, jotka hoidettiin pääkonttorista käsin. Ne olivat auki ensin kerran, myöhemmin kolme kertaa viikossa. Ne hoidettiin vuoteen 1978 asti, jolloin asiakkaiden yksityisautoilu kasvoi ja konttorin hoito tuli kalliiksi.

Pankki rakensi uuden oman toimitalon 1960. Pankkia alusta asti 42 vuotta johtanut Vilho

Mattila jäi eläkkeelle 01.08.1962 ja toiseksi johtajaksi tuli Matti Laaksonen. Pitäjän asutuksen upean 650-vuotisjuhlan jälkeen 1966 alkoi kunnan voimakas rakentaminen, jossa rahalaitokset olivat voimakkaasti mukana. Ensin valmistui Tarvas-Hovi 1968 ja jo ennen keskustan kaavoitusta säästöpankki rahoitti kahden kerrostalon rakentamisen. Kaavoituksen valmistuttua rakennettiin keskusta useita omakoti- ja rivitaloja. Samalla tehtiin kunnallistekniikkaa, jäte- ja vesihuolto, kestopäällystyksyet teille, katuvalot, teollisuus- ja uudet asuntoalueet. Kaikessa pankkien merkitys ja panos oli suuri.

Tultaessa 1980-luvulle tapahtui talouselämässä ja pankkitoiminnassa suuria muutoksia. Erittäisesti siirtyminen automaattiseen tietojen käsittelyn aikaan vaikutti siihen. Luottokortit olivat tulleet jo 1970-luvulla, mutta ne muuttuivat nyt pankkikortteiksi ja korttiautomaattien tulo vähensi nopeasti pankkitapahtumia. Jo vuoden 1973 alusta oli oltu yhteydessä SKOP:n keskustietokoneeseen, jonne tilitapahtumat lähetettiin ja saatiin seuraavana päivänä tiedot tulosteena tai myöhemmin mikrokortteina, kun tuli luku-laitteet. Ensimmäisenä Turun alueen pankkina Tarvasjoen Säästöpankki hankki näyttöpäätteet ja siirtyi reaaliaikaan helmikuussa 1985.

Johtaja Matti Laaksonen siirtyi eläkkeelle toukokuussa 1985 ja pankin kolmanneksi ja viimeiseksi johtajaksi valittiin Keijo Nuutila. Pian johtajan vaihtumisen jälkeen alettiin pankkiryhmän vahvistetun rakennesuunnitelman mukaan vaatia alueen pankkien yhdistymistä kannattavuuden, vakavaraisuuden ja kilpailukykyyn turvaamiseksi. Tarvasjoen Säästöpankki oli terve, alueen vakavaraisin ja kilpailukykyisin pankki, eikä se nähnyt mitään tarvetta yhdistymiseen. Painostus oli kova, mm. keskuspankin tietokoneyhteydet uhattiin katkaista, kun omia tietokoneita ei vielä ollut. Kun kaikki alueen säästöpankit, Lietoa lukuun ottamatta, yhtyivät TSSP:iin, myös me liityimme ja jäimme sen konttoriksi 1991.

Juuri tuolloin alkoi Suomen historian pahin lama ja pankkikriisi. Neuvostoliiton hajoaminen pahensi tilannetta. Valtio velkaantui, markan arvo heikkeni, kansantulo laski yli 6 % miinukselle, tuli ennätys työttömyys, konkurssit kasvoivat 70 %:lla, korkotaso nousi jopa 20 %:iin ja luottotappiot olivat suuria. Kaikki pankit joutuivat kriisiin. TSSP yhtyi 1992 perustettuun Suomen Säästöpankki Oy:n, joka 1993 pilkottiin ja myytiin kilpailijoille. Tarvasjoen konttori myytiin Tarvasjoen Osuuspankille 22.10.1993. Tähän päättyi Tarvasjoen Säästöpankin historia jatkuen Tarvasjoen Osuuspankissa Tarvasjoen rahalaitoksena.

Tarvasjoen Osuuspankki

Osuustoiminta aate oli syntynyt Englannissa, jossa ensimmäinen osuuskunta perustettiin elokuussa 1844. Suomen osuuskassatoiminta alkoi OKO:n perustamisella 15.5.1902 ja ensimmäisinä osuuskassat perustettiin saman vuoden syksyllä Maalahteen, Ilmajoelle ja Loimaan Niinijoelle.

Tarvasjoelle osuuskassa oli perustettu jo vuonna 1913 ja rekisteröitykin, mutta se ei koskaan aloittanut toimintaansa. Vasta kun 1922 Alikulman kansakoulun opettajaksi tuli

jatkaa seuraavalla sivulla ->

Väinö Vastamäki Loimaan Orisuolta, jossa hän oli jo kaksi vuotta hoitanut osuuskassaa, hän kutsui koululle Tarvasjoen Osuuskassan perustavan kokouksen. Pankille vahvistettiin säännöt 15.5.1924 ja ensimmäinen osuuskuntakokous kokoontui hallituksen puheenjohtajaksi valitun Matti Herrasen kodissa Tuorilan Uusitalossa 5.8.1924. Kassaa hoitamaan ryhtyi opettaja Väinö Vastamäki ja toimisto oli avoinna joka perjantai klo 4-6 ip. Toiminta alkoi 21.9.1924. Kaikissa ympäristökunnissa osuuskassa oli perustettu jo aikaisemmin.

Vuoden lopulla kassalla oli vasta 11 säästäjää, mutta keskuspankilta saadun rahoituksen turvin oli voitu myöntää jo 11 lainaa. Lainat olivat pääsääntöisesti maatalouteen myönnettyjä, olihan juuri vapautunut Tarvasjoellakin n.70 torppaa ja maatalouden kehitys oli nopeaa uusien viljelymenetelmien, koneiden ja sähkön tulon innoittamana. Kuvaavaa uudelle ajalle kuitenkin on, että ensimmäinen laina vuonna 1925 myönnettiin jo auton ostoon ja saman vuoden kesäkuussa traktorin ostoon, tosin Liedon puolelle hyvin takauksin.

Osuuskassa toimi Alikulman koululla vuoteen 1935 asti, jolloin sen oma toimitalo Euralla valmistui. Vuodesta 1927 sillä oli kuitenkin ollut jo toimipiste osuuskaupan konttorissa keskustassa, jossa voi asioida perjantaisin. Uuden toimitalon myötä osuuspankista tuli koko kunnan rahalaitos, sillä Alikulmalla sen asiakaskunta oli voittopuolisesti ollut sieltä. Kuntakin uskoi tilinpidon nyt osuuskassalle ja sen keskeisessä toimipisteessä koottiin kunnallisverot.

Sotaa edeltävinä vuosina osuuspankki vaurastui nopeasti ja siitä tuli tärkeä osa koko kunnan rahalaitoksena. Näin se myös vahvistui osaltaan vastaamaan siitä suuresta vastuusta, jota sota-vuodet, siirtoväen asutus ja jälleen rakentamisen aika sille toivat. Johtaja Väinö Vastamäki jäi 1942 eläkkeelle opettajan toimesta ja antautui päätoimisesti toimitusjohtajaksi. Hänen poikansa, tyttärensä ja miniänsä auttoivat toimihenkilöinä. Vanhin pojista Jorma tuli isän apulaiseksi jo uuteen toimitaloon tullessa ja oli mukana sodassa kaatumiseen asti 1941. Myös isänsä työtä johtajana vuodesta 1949 jatkanut Antti Vastamäki tuli toimihenkilöksi jo 1939.

Alhaisesta talletuskannasta alkuvuodet kärsinyt osuuspankki ylitti 1945 säästöpankin ja oli talletuksissa johtava rahalaitos seuraavat kymmenen vuotta. Siitä eteenpäin pankit pysyivät lähes samansuuruisina ja pystyivät melkein aina tyydyttämään paikkakunnan luototuksen. Pankit toimivat vuoroperään rivi- ja omakotirakennusten rahoittajana ja rakennuttajana. Samoin kunnan ja uuden teollisuuden rakentajina ja rahoittajina annettiin tarvittava rahoitustuki.

Osuuspankki avasi myös Liedonperään sivukonttorin 1953 ja se toimi siellä vuoteen 1987 asti. Uuden toimitalon osuuskassa rakensi 1971 säästöpankin viereen. Samaan aikaan sen valmistumisen kanssa, uuden osuuspankkilain myötä, osuuskassan nimi muuttui osuuspankiksi. Voimakkaasta yhteiskuntaelämän tukijasta osuuspankista tuli myös erikoisesti asiakkaitten yksityiselämän tukija. Lähes jokainen tarvasjokelainen on saanut rahallista tukea rakentamiseen, opintolainoihin, auton ja koneiden ostoon, yritystoiminnan alkuun ja toimintarahoitukseen jne. Osuuspankin 90-vuotinen historia on niin laaja ja rikas, ettei sitä tässä voi kertoa, mutta jos kiinnostaa, lukija voi siihen tutustua Osuuspankin 70-vuotishistoriasta.

Antti Vastamäki jäi eläkkeelle 1977 ja kolmanneksi toimitusjohtajaksi tuli Martti Räsänen. Kun pankkia 30 vuotta palvellut Irja Vastamäki jäi eläkkeelle 1983, päättyi Vastamäen perheen voimakkaasti pankkia rakentanut 60-vuotinen aika. Martti Räsäsen tärkeäksi tehtäväksi tuli vuodesta 1993 alkaen yhdistyneiden pankkien toiminnan rakentaminen nykyaikaiseen pankkitoimintaan ja erityisesti myös tekniikkaan tietoyhteiskunnassa.

Hänen johtamistyötään on vuodesta 1995 jatkanut pankin neljäntenä toimitusjohtajana Esa Hentula.

Alikulman koulu, jossa Tarvasjoen Osuuspankki aloitti toimintansa 21.09.1924. Kuva K.E. Laaksonen

Postipankin tarina

Postihallituksen kiertokirje n:o XXII vuodelta 1889 sisälsi seuraavan ilmoituksen: ”Keisarillisen Senaatin antamalla luvalla avataan 1p. ensitulevaa heinäkuuta seuraavat uudet postitoimistot, nimittäin Turun ja Porin läänissä: postiasemat Turun asemahuoneella, sekä Nakkilan pitäjässä ja Euran, Jämijärven, Kiukaisten, Kosken ja Askaisten kappelissa.” Tästä alkoi Tarvasjoen postin toiminta 125 vuotta sitten.

Postiasemaa hoitamaan valtio etsi jonkin virkamiehen, joka sivutoimenaan hoiti aseman ja antoi sille vielä tilatkin. Tarvasjoella tähän tehtävään suostui kanttori J.V. Heerman.

Postiaseman kautta kulki jatkuvasti lisääntyvä rahavirta 1887 valtion perustamaan Postisäästöpankkiin, kun postin palvelut tulivat maksullisiksi. Posti oli hyvin edistysellinen. Kun esimerkiksi Englanti ensimmäisenä maana maailmassa otti käyttöön postimerkit 1840, siirtyi Suomi merkkeihin toisena vuonna 1845. Posti tarjosi pankille koko maan kattavan konttoriverkon ja muita paremmat aukioloajat.

Pääasiassa postisäästöpankki toimi vain talletuspankkina ja se ei voinut maksaa kovin korkeaa korkoa, koska sen talletusvarat oli sijoitettu valtion oblikaatioihin. Aina ei talletusten nostokaan onnistunut, jos postiasemalla ei ollut tarpeeksi rahaa.

Postimerkkien lisäksi posti myi leimavero-merkit, huviveromerkit ja myöhemmin käyttöön tulleet ennakkoveromerkit. Suurta edistystä oli, kun pankki otti käyttöön talvisodan alkaessa 1939 pankkisiirron maksujärjestelmän. Postin kautta maksettiin alkanut kansaneläke, sodasta johtuvat korvaukset, sotapäivärahat sotilaiden omaisille ja siirtoväen rahaliikenne. Postin kautta kulki pääosin myös pankkien rahaliikenne. Sota lisäsi postilähetysten, kenttäpostin ja pakettien määrän moninkertaiseksi. Suurta työtä antoi ostokorttien kuponkien kokoaminen ja tilitys. Postille toi vaikeuksia, kun seudun väestö muuttui ja siirtoväen postin kohdentaminen vaikeutui, kun ei vielä ollut henkilötunnuksia.

Tarvasjoella posti toimi Heermanin kiinteistössä vuoteen 1949 asti ja kanttori Heermannin jälkeen postiasemaa hoiti hänen vaimonsa Ly-

Opettaja Väinö Vastamäki. Kuva Osuuspankin historia.

dia Koskiranta 1920-1949. Vuonna 1949 posti muutti Ahti Koskisen kiinteistöön, jonka uudelleen rakentamisen jälkeen 1960 se muuttui postitoimistoksi, jonka alaisuuteen kuului Marttilan postiasema 18 vuotta. Suurilaan perustettiin postiasema 1962 ja Liedonperään 1963 ja Killalaan postipysäkki.

Näin postisäästöpankilla oli hyvin kattava verkosto ja se lyhensi nimensä 1970 Postipankiksi. Sen talletuskanta moninkertaistui ja varsinkin lapsille suunnattu Kultapossukerho ja sen jäsenyys tuli tunnetuksi vuodesta 1958. Posti toimi Koskisella vuoteen 1987 asti, jolloin postivirkailijana lähes 40 vuotta toiminut Airi Koskinen jäi eläkkeelle. Posti muutti silloin Tarvasvalinnan tiloihin. Muut postit ovat Tarvasjoelta jo aikaa loppuneet ja asiamiesposti on toiminut vuodesta 1988 Timo Mynttisen kiinteistössä nykyisen K-extra Taatelin tiloissa.

Loppunut on myös postipankki. Se yhtyi 1998 Leonia pankkiin ja tammikuussa 2001 Sampo Pankki Oy:n. Samalla yli 100 vuotta kestänyt pankin yhteistyö postin kanssa päättyi. Nykyään entinen postipankki löytyy Danske Bankin nimen alta.

Kalervo Mäkinen

Tarvasjoen postitoimisto ja Postipankki Koskirannan kiinteistössä. Kuva K.E.Laaksonen.

– TARVASJOKI

Artikkelini perustuu isäni Emil Heikkilän aineistoon ja tietoihin, joita minulla on ollut käytössäni hänen henkilökohtaisesta urastaan liikennöitsijänä 1924-1935 ja turkulaisen Autokori Oy:n johtajana 1936-1970.

Emil August Heikkilä syntyi 26.10.1900 Tarvasjoen Killalan kylässä kuusilapsiseen maanviljelijäperheeseen. Tyttöjä oli kolme: Miina (Numminen), Aino (Linnankoski) ja Lempi sekä pojat Juho, Emil ja Kalle. Perheen kolmesta pojasta isäni lisäksi myös hänen nuorempi veljensä Kalle kiinnostui linja-autoalasta.

Emil Heikkilän nuoruus kului erilaisissa tehtävissä sekä kotona että vieraan palveluksessa. Koska vanhin veli Juho peri tilanhoidon, oli kahden muun lähdeittävä etsimään elantoaan muualta. Siihen tarjosi mahdollisuuden uusi liikenneväline, linja-auto.

1920-luvulla tapahtui voimakas autoliikenteen kehitys. Yksityisautoilu lisääntyi ja taksit sekä kuorma-autot yleistyivät. Yksittäistä linjaliikennetoimintaa oli vakavamielisesti yritetty jo vuodesta 1919 alkaen, mutta vasta 1921 voidaan mainita muutamia yrityksiä, joista osa toimii vielä nykyäänkin. Seuraavina vuosina liikenne lisääntyi ja vuonna 1923 Suomessa oli jo noin 40 linja-autoyrittäjää.

Suuri yleisö ja lehdistö kiinnostuivat alasta ja lehtien palstoilla käytiin monipuolista keskustelua autojen kunnosta ja varustuksista, kuljettajien pukeutumisesta, koulutuksesta ja ammattitaidosta, autojen nopeuksista ja matkan hinnoittelusta.

Automainoksiakin näkyi lehdissä ja yrittäjät saivat niitä myös suoraan koteihinsa.

Vuonna 1924 aloitti 26 uutta linja-autoyrittäjää, niiden joukossa myös isäni. Saman vuoden lopulla Suomessa oli jo 557 linja-autoa. Ammattimaisen autoliikenteen aloittamiseen tarvittiin maaseudulla maaherran lupa, kaupungeissa luvan myönsi maistraatti. Oli selvää, että alkuun pääsemiseen tarvittiin oman pääoman lisäksi myös ulkopuolista rahoitusta. Isäni, kuten monen muunkin yrittäjän tueksi, tulivat usein alueen kauppiaat, joille uudesta liikennemuodosta oli hyötyä tavaroiden kuljetuksessa. Monen uuden autolinjan tarve johtui myös siitä, ettei lähellä ollut rautatietä. Näin oli myös Tarvasjoella.

Emil Heikkilän ensimmäinen auto oli nykyoloihin nähden perin vaatimaton. Fordin alustalle rakennettu kori oli sivuilta vain alaslaskettavilla verhoilla suojattu, istuimet olivat puupenkkejä korin sivuilla, matkustajien tavarat keskellä ja niidenkin päällä istuttiin ruuhka-aikoina. Polkupyöriäkin otettiin mukaan korin sivuille roikkumaan. Emil Heikkilän linjat olivat Turku - Lieto - Tarvasjoki - Marttila ja Turku - Lieto - Tarvasjoki - Karinainen (Kyrö). Liikennöinti lähti sujumaan mukavasti. Kalle veli otti vastuulleen linjan Turusta Marttilaan, isäni keskittyi Karinaisten linjalle.

Kilpailuakin matkustajista esiintyi. Turun suuntaan kulki lähellä kaupunkia useampikin yrittäjä varsinkin aamuisin, jolloin matkustajilla oli kiire torille myymään tuotteitaan. Matkustajan autonvalinnan saattoi ratkaista niinkin yksinkertainen asia kuin kuljettajan niskan siisteys. Teiden kunto oli varsinkin keväisin ja syksyisin huono, eikä ollut harvinaista, että matkustajat joutuivat työntöpuuhiin.

Turusta Lietoon päin mentäessä oli muutama paha mäki ja siltapaikka, joissa kuljettajan taidot ja auton tehot joutuivat koetukselle. Talvikaudet rajoittivat alussa liikennöintiä, koska teitä ei aurattu. Vasta vuodesta 1929 liikennöitiin myös talvella. Kuljettajan asuna olivat alussa koppalakki, takki, saapashousut ja saappaat, myöhemmin suorat housut ja kengät.

Autot kehittyivät 1920-luvun lopulle tullessa. Korit olivat ikkunallisia, penkit nahkapääl-

EMIL HEIKKILÄ ELAINEN LIIKENNÖITSIJÄ JA KORINRAKENTAJA

Emil Heikkilä ja Ford 1924. Kuva Tuomo Heikkilä.

lysteisiä, sisään pääsi kunnon ovesta ja paikkaluku kasvoi. Fordin lisäksi isäni kalustoon kuuluivat Chevrolet, GMC ja myöhemmin Volvo. Korit valmistettiin Turussa. Matkustajan oli helppo tunnistaa oikea linja-auto. Edessä luki joko matkan päätepuite tai alku ja loppu, sivuilla ikkunoiden alla luki koko matkan kuvaus, esim. Karainen - Tarvasjoki - Turku. Taakse takaikkunan alle oli kirjoitettu omistajan nimi. Väriyksenä isälläni oli mustaa, ruskeaa ja harmaata.

Viranomaisten kanssa käytiin läpi lupa-asioita ja aikatauluja ja taksoja. Vuonna 1925 kilometritä sai pyytää markan henkilöä kohti, muutama vuosi myöhemmin hinta aleni puoleen eli Tarvasjoelta pääsi Turkuun noin kahdella kymmenellä markalla. Kunnat ja liike-elämä yrittivät myös auttaa liikennöitsijää tekemällä viranomaisille anomuksia ja veronhuojennus-esityksiä. Välillä onnistuttiin, välillä ei.

Normaalin linjaliikenteen lisäksi harjoitettiin myös tilausajotoimintaa varsinkin viikonloppuisin ja kesäaikaan. Pitemmille matkoille piti hakea lupa. Isäni sai Marttilan nimismiespiiriltä luvan ajaa paikkakuntalaisista koostuneen seurueen elokuussa 1929 Rovaniemen, Pelkosenniemen, Savukosken, Sodankylän, Kittilän, Inarin, Utsjoen ja Petsamon pitäjiin. Aikamoista matkailua sen ajan kalustolla sen ajan teillä.

Isäni linjalla tärkeä päätepaikka Turun lisäksi oli Karinaisten Kyrö, jossa päivän päätteeksi oli yövyttävä ennen seuraavaa aamulähtöä Turkuun. Majapaikka löytyi keskustasta. Paloasemaa vastapäätä sijaitsi Laurilan majatalo, jonka yläkerran huoneesta järjestyi majoitus. Myös autolle saatiin talli. Talosta löytyi myös hänen tuleva vaimonsa ja minun äitini Lahja Laurila.

Turussa päätepaikka oli Puutori, jonka itäpäässä toimi lähtö- ja tuloalue, itse torilla oli autojen odotustilat. Turun uusi linja-autoasema valmistui vasta vuonna 1938. Tarvasjoki oli linjalla tärkeä välietappi ja liikennöinti palveli hyvin tarvasjokelaisia ja heidän kuljetustarpeitaan.

Liikennöinti laajeni ja tarvittiin lisää autoja ja kuljettajia. Vuoden 1932 liikennelupa-anomuksessa oli jo kolme edestakaista vuoroa Turusta Karinaisiin. Ensimmäinen vuoro lähti Kyröstä 6.45 ja viimeinen tuli sinne 19.30. Turusta ensimmäinen vuoro lähti 11.30 ja viimeinen 18.00. Matka-aika tällä noin viidenkymmenen kilometrin matkalla oli lähes kaksi tuntia. Tielinja kiemurteli silloin siellä sun täällä. Tärkeää oli saada maaseudun ihmiset, tavarat ja torille tarkoitetut tuotteet ajoissa kaupunkiin, paluut olivat toriajan jälkeen. Kuljettaja hoiti vuorojen välillä myös erilaisia hankintoja ja tehtäviä, joita hänelle annettiin kaupungissa toimitettavaksi. Liikennöitsijän ammatti oli palveluammatti, asiakkaista pidettiin hyvää huolta ja osapuolet arvostivat toisiaan.

Vuonna 1935 isäni päätti myydä yrityksen ja siirtyä linja-auton korien valmistukseen. Kyrö-Turku-linjan myöhemmät yrittäjät olivat Kyrön linja Oy ja Lauttakylän Auto Oy.

Toiminta Autokori Oy:ssä 1936-1970

Vuonna 1935 päättivät liikennöitsijät Verner Arvela, Emil Heikkilä ja Volmar Mäkinen perustaa Turkuun uuden linja-auton koreja valmistavan tehtaan. Alalla vallitsi korkeasuhdanne. Emil Heikkilästä tuli tehtaan toimitusjohtaja. Tehtas perustettiin Turun Rautateollisuus Oy:n entisiin tiloihin Piispanpellon alueelle. Tilojen vuokrajana toimi Vientihöyläamö Oy. Nykyisin tällä paikalla on Turun yliopilaskylän rakennuksia ja asuintaloja. Tehtas aloitti toimintansa 1.2.1936.

Ensimmäinen toimintavuosi oli melko menestyksellinen. Tehtas valmisti 52 linja-auton koria, pakettiauton koreja ja kuorma-auton ohjaamoja. Työskentelytilat olivat ahtaat, ja lämpiminä aikoina töitä tehtiin myös ulkona. Toiminta oli suhteellisen vakaata sotien asti. Sota-aikana tehtiin töitä puolustusvoimille. Sotien jälkeen oli vaikea saada uusia alustoja ja suurin osa töistä olikin sodasta palanneen kaluston korjaus- ja uudelleenrakennustöitä.

Suomessa toimi sotien jälkeen useita koritehtaita ja kilpailu oli kovaa, mutta yhteistoimintaakin harjoitettiin mm. yhteisillä hinnastoilla, joissa määriteltiin eri korityyppien ja sekalaisten korialan tilausten hinnat (kuorma-autojen lavat ja ohjaamot sekä erikoisautot).

Autokorin henkilökunta kasvoi nopeasti ja heistä pyrittiin pitämään hyvää huolta ja esimerkiksi koko perheelle tarkoitettujen henkilökunnan pikkujoulu olivat suosittuja. Autokorin korit olivat hyvin linjakkaita ja ne tunnisti helposti kilpailijoistaan. Korit valmistettiin aina liikennöitsijän toiveiden mukaisesti ja ne olivat hyvin yksilöllisiä. Tuohon aikaan tehtiin myös niin sanottuja seka-autoja, jotka olivat yhdistettyjä linja- ja kuorma-autoja. Myös myymäläautot ja hautausautot olivat ohjelmassa.

Vuokratut tehdastilat kävivät vähitellen ahtaiksi ja niin päätettiin rakentaa oma tehdas Turkuun Itäharjulle, Kalevantielle. Tehtaan omistuspohja oli myös laajentunut. Yhtiön osakkaiksi tulivat Someron Linja oy ja liikennöitsijä Yrjö Förbom. Someron Linjan toimitusjohtajaksi tuli myöhemmin tarvasjokelainen Johan Koski, joka oli naimisissa Verner Arvelan tyttären kanssa. Vuonna 1951 vietettiin uuden tehtaan harjannostajaisia. Tehtas oli tilava ja uudenaikainen ja siellä valmistettiin linja-auton korien lisäksi erikoiskoreja, myymäläautoja ja kuorma-autojen hyttejä.

1950-luvulla koritehtailla oli vaihtelevasti tilauksia ja varsinkin talvikaudet olivat ongelmallisia. Autokorissa pyrittiin kuitenkin pitämään henkilökunnasta hyvää huolta ja irtisa-

Emil Heikkilä lähdössä linjalle 1920-luvulla. Kuva Tuomo Heikkilä.

Ensimmäinen teräskori 1957. Emil Heikkilä ja Eino Lehto (suunnittelija). Kuva Tuomo Heikkilä.

Killalan Heikkilän veljekset: vas. Kalle, Emil ja Juho. Kuva Tuomo Heikkilä.

nomisia yritettiin välttää. Asiakkaista pidettiin hyvää huolta ja tärkeä osa asiakastyössä oli toimitusjohtajan henkilökohtainen panos. Monista asiakkaista tulikin isäni ystäviä. Monet pitkämatkalaiset yöpyivät meillä uusia autoja hakiessaan.

Perheemme teki 1953 henkilöautollamme lomamatkan Suomen halki Lappiin asti ja usein yövyimme vastavuoroisesti paikallisten liikennöitsijöiden (asiakkaiden) luona.

Jokavuotiset Linja-autoliiton kokoukset bussinäyttelyineen olivat isälleni tärkeitä asiakastapahtumia. Autokori osallistui niihin usean bussin voimin. Vuonna 1955 Autokorin valmistama linja-auto Someron linjan korilla sai Suomen Messujen kultamitalin. Linja-autojen korit olivat puurakenteisia, mutta 1957 Autokori otti käyttöön teräsrakenteisen korin. Myös vinopylväiset ikkunat olivat Autokorin tunnusmerkki. Lasikuitu tuli mukaan korinvalmistukseen 60-luvulla ja sitä käytettiin etenkin etu- ja takapäässä sekä sisällä kotelorakenteissa.

Emil Heikkilän työnkuva muuttui 60-luvun puolivälissä Aimo Laukan tullessa yhtiön johtoon. Isäni toimi yhtiössä erilaisissa tehtävissä ja hän jäi eläkkeelle täysin palvelleena täytet-

Emil Heikkilä vuonna 1970 eläkkeelle lähdössä. Kuva Tuomo Heikkilä.

tyään 70 vuotta 1970. Hän ei ehtinyt kauaa eläkepäivistään nauttia, sillä hän kuoli sydänkohtaukseen kotonaan Turussa 29.11.1973.

Autokori Oy:n myöhemmät yhtiönimet ovat: Delta Plan Oy, Carrus OY ja Carrus Delta Oy.

**Kirjoittaja on Emil Heikkilän poika
Tuomo Heikkilä**

OTTEITA PASTORIN MATKAPÄIVÄKIRJASTA

La 3.5. Saavuimme aamupäivällä pilvisessä säässä sykkivään Italian pääkaupunkiin Roomaan. Oppaamme Liisa Väisänen odotteli meitä kymmenien muiden oppaiden kanssa lentokentän terminaalin aulassa. Nyt minulla on mahdollisuus pyhiinvaelttaa 34 muun matkakumppanin kanssa kristinuskon pääkaupungissa ja tutustua muihin Italian ”must”- paikkoihin.

Montecassinon luostari korkealla kukkulalla oli valtava elämys. Luostari on Euroopan vanhin, 500- luvulta. Luostari oli todella ylhäällä – kuin lähempänä Jumalaa. Luostarin kirkko oli kerrassaan upea – se mykisti ja teki ihmisen pieneksi. Barokkityyliin rakennettu kirkko ei jättänyt varmaankaan ketään kylmäksi. Olisin halunnut ryhmämme laulavan jonkun tutun virren, mutta kirkossa piti olla ihan hiljaa.

Matkalaiset ovat varmasti päivästä uupuneita, mutta näyttäisi siltä, että jokainen tuntee olevansa ryhmän täysivaltainen jäsen – Jumalan luomia kaikki olemme.

Su 4.5. Hyvän Paimenen sunnuntai! Alkuhartausta bussissa. Ensimmäiseksi suuntasimme Capodimontelle eli kukkulan huipulle vanhaan kuninkaanlinnaan, joka nykyisin toimii taidemuseona. Liisa-oppaan asiantuntemus maalausten luona häikäisi. En ollut kiinnittänyt koskaan huomiota, että Johannes Kastajan osa maalauksissa on olla sijoitettuna aina Jeesuksen alapuolelle. Arvojärjestyistä siinä siis kuvataan. Tarvasjoen oma poika G. M. Armfeltkin on linnassa aikanaan ollut vieraana.

Pyhän Januariusuksen kirkko Napolissa sai karvani pystyyn katolisen hapatuksen takia. Siellä katoliset uskonsisaret ja -veljet jonottivat pussaamaan Pyhän Januariusuksen jotain reliikkiä (varvasluuta tms.). Olisin jälleen halunnut laulaa...

Lounaaksi söimme maailmankuulua Napolin pitsaa. Pohja oli kyllä ihanan maistuva, niin ja täytteet myös.

Pyhän Klaaran historiallinen luostariپیha oli kaunis ja vaikuttava keraamisten laattojen ansiosta. Laatoissa oli kuvattu 1700- luvun napolilaisten arkipäivän elämää. Löytyihän myös raamatullisia kuvia; Salomonin tuomio oli puhutteleva.

En ollut koskaan ajatellut, että Pompeij olisi sellainen paikka, jonne ”kerran elämässä” pitäisi päästä käymään (niin kuin olin ajatellut esim. Egyptin Kuninkaiden laaksosta, Jerusalemin Itkumuurista ja Petran kalliokaupungista). Mutta Pompeijihan mykisti aivan! Olipa hyvä, että tuli käytyä! Mahtava paikka, vaikka surullinen historia. Tulivuori Vesuvius syöksi laavaa ja tuhkaa vuonna 79 niin paljon, että 30 000 asukkaan kaupunki tuhoutui asukkaineen. Ihmiskohtaloita mietin, laavasta esiinkai-vettuja katuja tallatessani; muinaisia suojaiteita, tavernoita ja kylpylöitä ihmetellessäni.

Olin kiitollinen Luojallemme, että selvisim-

Näkymä Caprin saarelta Napolinlahdelle. Kuva Marco Peretti.

Retkir ryhmä Axel Munthen huvilan puutarhassa. Kuva Marco Peretti.

me päivästä ilman kaatumisia ja kompastumisia sekä eksymisiä. Ihanaa väkeä matkassa, sitkeitä sissejä, ei mitään valittajia. Toivon saavamme taivaltaa Hyvän Jumalan varjeluksessa!

Ma 5.5. Kävelimme Sorrenton satamaan ja sieltä paatilla kohti Caprin saarta. Yksi lampaista ni eksyi väärään laivaan. Toinen lammas lähti pelastamaan väärässä laivassa olijaa – huonolla menestyksellä. Yksi lammas jäi väärään laivaan ja toinen lammas jäi rannalle molemmista laivoista. Lopulta kaikki kuitenkin järjestyi parhain päin – Luojan kiitos. Kaikki pääsivät kuin pääsivätkin Caprille.

Saari oli maisemineen jumalainen, Axel Munthen huvila lähes taivaallinen sijaintinsa

vuoksi. Välimeri oli niin sininen kuin taivaskin. Viihdyin todella, annoin sieluni levätä. Pientä sydämentykytystä aiheutti bussinkuljettaja, joka vei meidät ylös Anacaprilille. Kun hän huomasi, että meitä vähän pelotti mutkainen vuoristotie, hän siirtyi puolihullun kuskin otteista hullun kuskin tyyliin.

Kävimme naisporukalla uimassa. Välimeren vesi oli kylmää, mutta silmä lepäsi maisemissa.

Illalla hotellissa meillä oli ohjelmallinen iltatuokio. Marjatta ja Leena lausuivat, Esa lauloi, Minna ja minä esitimme ”laadukasta” ohjelmaa. Lopuksi oli iltahartausta teemalla ”Minun Isäni on tämän laivan kapteeni”.

Kirkolla on Suomessakin tulossa tuhannen taalan paikka kohottaa imagoaan. Valtio ei mi-

tenkään pysty iankaiken ratkomaan sosiaalisia kysymyksiä kaikkienensa. Vapaaehtoistyön myötä kirkko voi ottaa vastuuta vaikka mistä; niinkuin se tekee täällä Italiassa. Kun rakastamme toisiamme Jeesuksen esimerkin tavoin, niin usko, hengellinen elämä ja kirkon rooli vahvistuu. Ei paha asia ollenkaan! Olemme oikealla tiellä Tarvasjoen pienessä seurakunnassa.

Ti 6.5. Aamulla ihana Sorrento ja maailman kaunein merenlahti eli Napolinlahti oli jätettävä taakse ja kasvot suunnattava kohti kristinuskon pääkaupunkia Roomaa. Bussimatalla Liisa kertoi mm. sitruunapuun tuottavan sadon 7 kertaa vuodessa ja että Italiassa ja Ranskassa on hiihtokeskuryrittäjien mahdollisuus saada EU:lta maataloustukia varsinkin silloin, jos ei tule tarpeeksi lunta. Italian terveydenhuoltojärjestelmä omalääkärisysteemillä sai jo jonkun matkakumppanini epäilemään sanontaa ”on lottovoitto syntyä Suomeen”. Järjestelmä on hyvä ja toimiva.

Pyhimyskultista jo jotain tiesinkin, mutta asiasta lisää kuultuani, en voinut kuin päättääni pyöritellä. Vaikka olenkin pyhästi päättänyt kunnioittaa toisen ihmisen tapaa elää uskoaan todeksi, mutta jos pyhimysten Top 10 listan kärjessä ovat Pyhä Paavi Pius, Pyhä Antonius Padovalainen, Neitsyt Maria ja Fransiskus Assisilainen, Jeesuksen sijoituessa vasta sijalle 7, niin täytyyhän jonkin olla pielessä ja paljon. Tätä en kyllä voi käsittää!

Pyhässä kaupungissa Roomassa jollain tavalla tajusin roomalais-katolisen kirkon merkittävän aseman maailmassa; paavilla on miljardi seuraajaa. Noin 3000 vuoden yhtenäisellä historiananketjulla Roomaa voi perustellusti nimittää kaupunkien kaupungiksi.

Konstantinus Suuren äidin Pyhän Helenan Pyhästä Jerusalemistä tuomat Pyhät puuportaot on noustava ylös polvillaan kontaten. Kerrotaan, että portaot veivät Jerusalemissa itsensä Pilatuksen (hän ei ollut pyhä) luokse, joten Pyhät Jeesuksen jalatkin ovat niitä pitkin astelleet. Myös eräs augustinolaismunkki - Martti Luther nimeltään - nousi portaita polvillaan 1500-luvulla, kunnes hän puolessa matkassa ymmärsi Jumalan armon Jeesuksen sovitusyössä. Ettei meillä itsellämme ja teollamme ole osuutta pelastuksen asiassa. Martti nousi seisomaan ja käveli loput portaot seisoen ylös. Se oli rohkea ja meille protestanteille merkittävä teko. Ihminen pelastuu yksin uskosta, yksin armosta, yksin Jeesuksen Kristuksen tähden.

Kiersimme bussilla mahtavia paikkoja. Tiesin Colosseumin mahtavaksi, mutta en tiennyt, että se on niin mahtava. Iltapäivällä teimme vielä kävelykierroksen nähden Rooman pakollisia kohteita, kuten Piazza Navonen, Pantheonin (aivan valtava), Trevin suihkulähteen, monia Egyptistä tuotuja obeliskeja, Espanjalaiset portaot ja Tiber-joen.

Rooma on leppoisa kaupunki, vaikka liiken-

Montecassinon luostarin ovi. Kuva Outi Niiniaho.

Laavan seasta esiin kaivettu Pompeij. Kuva Marco Peretti.

Ilmestyskirjan Madonna-EU:n tähtikuvio ”auringonkehrä” päänsä päällä Roomassa. Kuva Outi Niiniaho.

nettä on paljon. Kaikki vain jotenkin pääsevät eteenpäin, kun ollaan rauhallisesti toisia kunnioittavia. Kunnioitus ja rauhallisuus ovatkin tehneet minuun vaikutuksen, sillä olen pitänyt italialaisia omaa etuaan ajavina ”kuumakalleina”, jopa röyhkeinä ihmisinä.

Lopuksi käppäilimme Pietarin kirkon aukiolle ihmettelemään; lähinnä kai sitä, kuinka suurta ja mahtavaa kaikki on. Itse jo vähän ahdistuin – minä olen pieni ja vaivainen, tavallinen maalaispappi. Taidan viihtyä paremmin savipeltojen ja Paimionjoen rantatöyräiden kuvittamissa maisemissa, Tarvasjoen vuonna 1779 rakennetussa pienessä puukirkossa, jossa on turvallista ja rauhallista olla Taivaallisen isän huolenpidossa.

Ke 7.5. Heti aamupalan jälkeen lähdimme Liisa-oppaan johdolla kohti Pietarinkirkon aukiota. Olimme hyvissä ajoin paikalla ennen paavi Fransiskuksen saapumista, mutta silti paikka kuhisi jo kristittyjä. Jouduin turvatarkastuksessa esittelemään retkijakkaraani melko perusteellisesti. Leiriydyimme lähelle obeliskia ja yhtä rajattua ”paavikäytävää”. Kävimme pientä teologista keskustelua tullen mm. siihen tulokseen, että paavin palvonta on epäjumalanpalvontaa. Armo yksin riittää, eikä toisen puolesta voi uskoa.

Meidänkin ryhmäämme tervehdittiin usealla kielellä kovaäänisten kautta. Oli kuuma, väkeä arviolta 50 – 60 000 henkeä. Luther totesi aikoinaan: ”Tässä seison, enkä muuta voi”. Vähän samoissa tunnelmissa ajattelin: ”Tässä istun, enkä muuta voi”; nimittäin Pietarin kirkon aukiolla hullaantuneiden katolisten keskellä.

Kun paavi ilmaantui paikalle, tunnelma kohosi kuin rock-konsertissa konsanaan. Paavi huristeli autolla pitkin ”käytäviään” välillä aika vauhtia. Kuvittelin, ettei paavi minua hetkauta, niin oudolta kaikki vaikutti pyhimyskultteineen ja kiirastulioppeineen. Tulipa kuitenkin kyynel silmäkulmaani lähinnä äitinä, kun näin suurilta tv- ruuduilta, kuinka papa Fransiskus hellästi nosti lapsia syliinsä suudellen ja siunaten heitä. Näin ja aistin melko syvästi kyllä, kuinka paljon ihmiset kunnioittavat Rooman piispaa. Myös muutamats vanhuksset ja sairaat saivat papan huomion. Huomioiduksi tuleminen oli asianosaisille ja koko heidän perheelleen ja suvulleen ikimuistoinen tapahtuma – varmasti.

Papa Fransiskus on suosituin paavi ikinä! Otimme häneltä siunauksen vastaan ja lähdimme valtavassa ihmispaljouudessa hotellille päin. Monelle meille jäi kuitenkin päällimmäiseksi varmaan tunne, ettei tämmöistä tapaa elää uskoa todeksi ainakaan minulle, kiitos.

Haukattiin toastia ja tehtiin Minnan kanssa ostoksia. Olimme innossaimme kaikista uskonnollisista kaupoista, joissa riitti katseltavaa ja hypisteltävää. Ostin mm. isoja öylättejä. Jos koittaisin Tarvasjoella ottaa käyttöön ehtoollisen asetussanojen yhteydessä leivän murtamisen.

Iltapäivällä lähdimme Vatikaanin museoihin. Teimme taivallusta tuntikaupalla. Liisa vakuutteli useampaan otteeseen lähes kaikkien pyhimysten olleen ihan oikeasti olemassa, lukuun ottamatta Pyhää Yrjöä. Tosin joku pieni poika oli joskus todennut Liisalle, että Pyhän Yrjön on täytynyt olla olemassa, koska muuten maailma olisi täynnä lohikäärmeitä. Pyhimysten olemassaoloa ei siis tarvitse kyseenalaistaa; eri asia on sitten uskoa heidän tekemiinsä väitettyihin ihmeisiin.

Sikstuksen kappeli oli vaikuttava, mutta ehkä odotin siltä vieläkin enemmän. Olisi ollut varmaan suotavaa, että olisimme saaneet viivähtää siellä hiukan pidempään. Michelangelo on tehnyt valtavan työn maalatessaan kappelia. Liisan mainitsemat yksityiskohdat kyllä bongasin. Michelangelo ei voinut sietää paavia, joten hän laittoi Jumalan pyllistämään paaville. Kadotukseen menevien lautturilla oli paavin kasvot. Jumalan ja Aatamin sormenpäiden lähtyminen teki kyllä vaikutuksen!

Kappelissa olisi pitänyt olla hiljaa, mutta eiväthän muut turistit sitä noudattaneet. Se harmitti.

Ostin pienen kopion maalauksesta, jossa Jeesus ojentaa Pietarille taivasten valtakunnan avaimet.

Paavi Fransiskus. Kuva Marco Peretti.

Lopuksi vielä poikkesimme sisälle maailman suurimpaan kirkkoon eli Pietarin kirkkoon, jonka katakombissa Liisan mukaan apostoli Pietari oikeasti lepää. Valtava kirkko, leveyttä, pituutta ja syvyyttä riitti. Kai ne katoliset ovat onnellisia kultakrumeluurikirkkoissaan.

Reissun jälkeen tuli päällimmäiseksi kiitollisuus siitä, että kaikkien ihmisten on kuoltava. Ruumis niin kuin mahtava patsaskin ovat vain kuorta. Ja Jobin kirjan sanoin: ”Tiedän, että Lunastajani elää; Hän sanoo viimeisen sanan maan päällä”.

Vielä söimme ihanan päivällisen pitkän kaavan mukaan suunnitellen Liisan kanssa jo uusia matkoja. Saimme kuulla Liisan italialaisen miehen Marcon – entisen katolisen, nykyisen luterilaisen – varsin kriittisiä äänenpainoja paavin kirkosta.

To 8.5. Vietimme suhteellisen leppoisan aamun aamupaloinen ja pakkaamisineen. Kävelimme Valdolaiselle kirkolle. Se on maailman vanhin protestanttinen kirkko 1100- luvulta. Kovin vainottu se on ollut, mutta onneksi nykyään saa rauhassa elää ja olla myös Italian maaperällä. Väli Vatikaanin ovat yhteisölliset ja kunnioittavat. Kirkko elää ajan hermolla keskustellen eutanasiasta ja elintestamenteista. Naispappeuskin on ollut vuodesta 1967. Kirkko on pikkuhiljaa kasvava ja varsin vakavarainen.

Iloksemme näimme Lutherin kuvan saarnatuolissa. Lauloimme ”Herraa hyvää kiittäkää”, lausuimme Isä meidän- rukouksen ja valdolais-ten pappi siunasi meidät.

Kiitos Herra tästä matkasta ja matkakumppaneista!

Hyvää kesää toivottaa Outi-pappi

LÄHIKUVASSA KAISA

Huhtikuussa aloitti Tarvasjoen kanttorin virassa Kaisa Takkula. Perinteiseen tapaan saamme Tarvaslehdessä tutustua uuteen työntekijään.

Minä

– Olen 34-vuotias kanttori Littoisista. Valmistuin kirkkomuusikoksi Sibelius-Akatemiasta keväällä 2013. Mieheni Samuli on kanttorina Halikon seurakunnassa. Meillä on kolme lasta, jotka ovat kaksivuotiaita.

Miksi Tarvasjoelle?

– Olen ollut joskus tuuraamassa kanttoria täällä ja ihastuin jo silloin Tarvasjoen seurakuntaan. Facebookissa olen seurannut Tarvasjoen seurakuntaelämää. Kun kuulin, että virka on avoinna, halusin ehdottomasti hakea. Olin iloinen, kun minut valittiin.

Omat vahvuudet

– Lauluääni: olen opiskellut myös laulunopettajaksi ja olen tehnyt lauludiplomin. Esiinnyn laulukonserteissa urkujen tai pianon säestyksellä. Jonkin verran olen ollut myös solistina suuremmissa teoksissa. Syksyllä on tulossa solistisuus Mozartin Requiemissä Turussa.

– Uskallan tehdä monipuolisesti musiikkia.

Työnäky

– Toivon, että pystyisin innostamaan vapaaehtoisia mukaan musisoimaan, esim. jumalanpalvelusten toteuttamiseen. Haluaisin ylläpitää seurakuntalaisten vahvaa yhteislauluperinnettä. Haluan myöskin omalla panoksellani rikastuttaa seurakunnan musiikkielämää. Työskentelen mielelläni kaikenikäisten ihmisten kanssa.

Haastavaa

– Työajan suunnittelu, ettei työt ruuhkaudu ja ehdin

Kanttori Kaisa Takkula. Kuva Minna Mäkinen.

harjoitella ja suunnitella rauhassa. Kotiin asti en mielelläni suunnittelutöitä vie.

– Mukavaa uutta työssäni on ollut yhteislaulutilanteet.

Terveiset seurakuntalaisille

– Ottakaa rohkeasti yhteyttä, jos haluatte avustaa jumalanpalveluksissa. Kertokaa, mitä toiveita on musiikkielämän suhteen. Ensi syksynä maraskuussa on taas jumalanpalveluksen radiointi Tarvasjoelta, sitä varten on tarkoitus kerätä kuoro. Puhelinnumeroni on **044-744 3219**.

Haastattelu ja kuva Minna Mäkinen

KIRKON IKKUNOIDEN KUNNOSTUS

Kirkkohallitus myönsi rakennusavustusta Tarvasjoen kirkon ikkunoiden kunnostukseen ja toukokuun alusta työtä lähdettiin toteuttamaan. Maalausurakointi Aalto Oy:n työmiehet irroittivat ensimmäiset ikkunat kirkon eteläpuolelta, kirkkosaliin astuessa heti oikealta. Ikkuna-aukot suojattiin levyillä ja ikkunat vietiin urakoitsijan verstaalle perinpohjaista kunnostusta varten. Urakan on sovittu valmistuvan elokuun loppuun mennessä.

Jumalanpalvelukset ja toimitukset on tarkoitus pitää kirkossa koko kesän. Kunnostustyö aiheuttaa hiukan häiriötä ja pimentää kirkkoon tulevaa päivänvaloa, toivommekin kirkkokansalta ymmärrystä tilanteelle. Syksyllä saamme iloita entisestään kaunistuneesta kirkostamme, ehkä myös vähemmästä vedosta, ainakin ikkunoiden osalta.

Kirsi-talouspäällikkö

Tarvasjoen kirkon suljetut ikkunat. Kuva Eeva Sisso.

TARVASJOEN SEURAKUNNAN KESÄKAHVILAT 2014

Perinteiset kesäkahvilat kokoontuvat tänäkin kesänä keskiviikkoiltaisina. Luottamushenkilöt ovat yhdessä työntekijöiden kanssa suunnitelleet täksi kesäksi seuraavanlaista ohjelmaa.

Tervetuloa rohkeasti mukaan!

11.6. klo 18	Suurilan puiston koeponnistus, lapset mukaan leikkipuistoon; mehu ja kaffetarjoilu huvimajassa. Tarvasjoen onkimestaruuskilpailut; oma onki mukaan.Hyvät palkinnot; lähetystyö	16.7. klo 18	Lauluilta Liedonperän Sipilässä; lähetystyö
		23.7. klo 18	Letunpaistoa HVK:ssa; diakoniatyö
		30.7.	Kokopäivän retki; yhteiskuntavatuu. Retkestä tarkemmin myöhemmin Viikkolehdessä
18.6.	Ei kesäkahvilaa	6.8. klo 18	Sleyn paikallisosaston kesäkahvila kirkonmäellä, Siionin kanteleen lauluja
Pe 20.6. klo 18	Juhannusaaton juhla Tarun majalla; yhteiskuntavastuu	13.8. klo 18	Kansanlaulukirkko Elsanpuistossa; musiikkityö
25.6. klo 11	Leppämäen evankeliumijuhlat	20.8. klo 18	Makkaranpaistoa ja ohjelmaa vanhustentalojen grillikatoksessa; diakoniatyö
2.7. klo 18	Laula kanssamme- ilta Elsanpuistossa; musiikkityö		
9.7. klo 18	Kanttori laulattaa srk-talolla		

PERÄN LAPSIA OPETTAMASSA

Liedonperän eli Jauholan koulu. Kuva Kalle Laaksonen.

nen, ja Kekkosen kuva oli tuvassa kunniapai-kalla. Sanoin jotakin Kekkosen naisjutuista, ja Elma tulistui. ”Jos mies on niin aikaansaava kuin Kekkonen, kai hän ymmärtää jotain naisistakin!”

Konton Emppa, joka karjalaisena oli vaivoin hyväksytty Perttulan vävyksi, oli tasainen ja rauhallinen. Ihmettelin kerran, miten hyviä kla-peja Emppa aina toi tupaan. ”Kyökkipuiden laatu on miehen rakkauden mitta”, Elma sanoi. Niin kai se on.

Isäni tati eli Perttulan Hilda kuoli sen talven aikana, ja näin ensi kertaa elämässäni vainajan. Hän lepäsi rauhallisen näköisenä Perttulan tu-vassa. Veisasimme pari virttä, ja Elma siunasi rukouksin äitinsä viimeiseen lepoon. Ja taas

pidettiin hautajaiset, yhdet monista Liedonpe-rän kuuluisista pidoista.

Luokassa istui siis edessäni sirkeäsilmäistä sak-kia kädet visusti pulpetin kannella ristissä. Oli Sirkka-Liisaa ja Soilia, Mattia, Artoa, Pekkaa ja Raunoa. Enimmäkseen he olivat maanviljelijäper-heistä, niin alkuperäisiä paikallisia kuin karjalai-sia, jotka olivat jo sopeutuneet puhumaan määtä ja säättä mien ja sien sijaan. Kuudennen luokan Rönnemaan Hannun ja Tuomisen Paavon saap-paat olivat kokoa 43 ja reilusti savessa. Opetin lähi-idän maita. Kukaan ei tiennyt Persian hal-litsijaa. Annoin vähän vihjeitä. ”Saudi-Arabian hallitsija on Saud, mutta kuka sitä Persiaa hal-litsee?” Paavo viittasi vähän nolon näköisenä.

”Olisko se Pers?”

Paavosta tuli myöhemmin kyntämisen maa-ilmanmestari. Hän matkusti mestaruuskisoihin Filippiineille. Olin ylpeä entisestä oppilaastani ja kehuskelin kaikille, että olinpa opettanut po-jan hyvin kyntämään.

Muistaakseni kävimme syksyllä perunan-nostossa sekä vähän myöhemmin poimimassa koulukeittolaan puolukoita. Keittiöpuolta ja siivousta hoiti Irma Rönnemaa. Hänen mo-nipuoliseen toimenkuvaansa kuului myös Osuuskassan sivukonttorin pito.

Irman kautta pääsin tutustumaan Tarvasjoen muihinkin asioihin kuin vain tapanilaisia koske-viin. Puustelin eli Rönnemaan loputon veljesten ja serkusten lauma putkahtaa aina silloin täl-löin vieläkin lehdissä esiin. Ystävyys Irman ja Jaakon kanssa säilyi heidän kuolemaansa asti.

Irma keitti puolukoista ruispuuroa. Makaro-nivelli maistui samettiselle, ja maito oli taatusti ehjää, jota nykykansa sanoo punaiseksi. Jaakko kertoi varsin varovaisesti kolmannen valtakun-nan seikkailuistaan, kun oli 17-vuotiaana lait-tautunut Saksaan ns. panttipataljoonaan. Olisi mukava, jos joku kirjoittaisi hänen kertomiaan muistiin. Ne olisivat jokseenkin ainutkertaista tarvasjokilaista historiaa.

Yhtenä päivänä opettajankorokkeella mennä vilisti pieni soma hiiri. Siinä oli luonnontiedon opetukselle elävää materiaalia. Hiiri ei sievästä ulkonäöstään huolimatta kauan pysynyt elävänä. Joku oppilaista kävi sen murhaamassa. Se oli sen ajan arkea, ruokavarastoja pilaava oli päästettävä päiviltä. Rönnemaan Pekka otti vesivärimaalaa-miseen käytetyn sanomalehden, kääri hiirivinaan pakettiin ja vei kotiin kissalle tuliaisiksi.

Neljäsluokkalaisista muutama pyrki Kyröön Elisenvaaran yhteiskouluun. Yritin valmentaa heitä pääsykokeisiin, ja joku tyttöoppilas muis-taa sitä vieläkin kiitollisena. Opettajan kannat-taa olla iloinen, jos on osannut tuupata jotakin oppilastaan eteenpäin elämäntiellä.

Tutustuin myös Liedonperän nuoreen vä-keen, kun ilmoitin pitäväni koulussa kerhoa. Se aloitettiin jumpalla, mutta myöhemmin kerho liukui näyttelemisen puolelle. Järjestimme yhtä ja toista ohjelmaa ja pidimme kirkolla iltamat. Houkuttelin alakoulunopettajaa esittämään lau-lua, ja hän ajattelikin vetävänsä komeasti Ainoa olen talon tyttö. Olisi saanut Liedonperä ylpeil-lä, että tällaista meillä osataan, mutta säestäjän puutteessa opettaja jänisti.

Ohjelman jälkeen oli ajan tapaan puolitoista tuntia tanssia. Pääsylipputuloiilla matkasimme Helsinkiin, ja se oli monelle ihka ensimmäinen pääkaupunkimatka.

Joulu- ja keväthuhlat koulussa pidettiin ihan perinteiseen tapaan. Silloin sai Enkeli taivaata samoin kuin suvivirttä veisata ihan sydämen kyllyydestä. Oli täysi kattaus juhlakrääsää, tonttuleikit, keijuleikit, yksin- ja kaksinlaulut, runot ja näytelmät niin ala- kuin yläkoulu-laisilta, ja katsomassa oli koko kylän väki. Saattaa olla, että Liedonperäläisten kajauttama suvivirsi ohjasi minut elämänuralleni eli opet-tajaksi, niin että kiitos siitä vuodesta kaikille oppilailleni.

Maijalisa Dieckmann, opettaja, kirjailija ent. Kauhanen, o.s. Laurinen, Tapanin suvun jälkeläinen

ARTTURI SAMSTEN

ja laittoivat ruuan sekä siivosivat. Näin lapset opetettiin tekemään työtä aivan pienestä pitäen. Siksipä Lempilän torpan mukulat olivatkin ky-syttyä työvoimaa naapuritaloissa ja lähialueilla. Oli sentään joskus vähän vapaa-aikaakin. Arttu-ri kertoi, miten hän ja kolme vuotta vanhempi Aarne-veli saivat napattua kirveen mukaansa ja painuivat lähimetsään mielessään melkoi-nen tempaus. Kasvava suuri haapa oli pojilla valmiiksi katsottu jo aikaisemmin. Tuumasta toimeen, vuorotellen he nakersivat haapapuun siihen kuntoon, että kiipesivät latvaan ja alko-i-vat huojuttaa. Niinpä puu lopulta antoi periksi ja kaatui ryminällä pojat kydyissä. Hauskaa oli ja tuuria. Olisihan puu voinut kaatua niin että pojat olisivatkin olleet alimmaisina, mutta pojat ovat poikia.

Töihin ja maailmalle

Sitä mukaa kun kynnelle kyettiin, lähdettiin pois kotoa, pojat lähinnä rengin hommiin tai sekatoihin ja tytöt ptiioiksi tai lastenhoitajiksi. Artturi lähti 13 vuotta täytettyään, samoihin aikoihin kun perheen viimeinen lapsi Aune syntyi vuonna 1923. Tätini Aune Valkeakoskella täyttää nyt vuonna 2014 maaliskuussa 91 vuotta ollen viimeisenä elossa siitä lapsikatraasta.

Aune-täti on kertonut, miten vuonna 1937, hänen päästyään ripiltä, isä sairastui ja myi Lempilän torpan Armas-pojalleen. Samalla muut lapset saivat perintönsä, 300 markkaa. Tällä rahalla tätini sai ostettua Luja-merkkisen pyörän Tarvasjoelta polkupyörämonttööri Jus-si Laakoselta. Tuo 300 markkaa on euroiksi muunnettuna noin 108 €.

Näin alkoi Artturin taival maailmalle. Aluksi oltiin lähialueen taloissa ja metsätoissa, piti-hän koulu ja rippikoulu saada suoritettua ja myö-hemmin vielä armeijakin. Yksi mukava juttu on jäänyt mieleen, kun veljet Aarne ja Artturi osuivat samalle elopellolle niittomiehiksi. Kil-pailuksihan se meni, kuten hyvin usein siihen

aikaan oli niittomiehillä tapana. Hiottiin vii-katteet teräviksi ja aloitettiin, kumpikin mies omaa sarkaansa edeten tasatahtia. Kun yhteen suuntaan vain niitettiin, niin paluumatkalla kä-vellessä oiottiin selkää ja hiottiin taas viikatet-ta kuntoon. Kun niitettiin viimeistä edellistä laistoa, Aarne petrasi vauhtia ja pääsikin vähän Artturin edelle. Kun Aarne pääsi saran päähän ja katsoi taakseen, hän voi vain todeta että Artturin sarka oli kaikki nurin, mutta hänelle jäi vielä yksi laisto. Artturi näet pitkine käsineen oli niit-tänyt jokaisen laiston pikkuisen leveämmäksi. Aarne vähän kyräili häviötään, mutta pianhan se ohi meni ja homma jatkui.

Työn perässä tuohon aikaan kierrettiin ym-päri pitäjää, ja kun ei työtä löytynyt, lähdettiin naapuripitäjiin. Piti-hän leipä jostakin tienata. Tällaiselle reissulle lähti Artturikin, mukana hyvä kaveri Mäntylän Kalle ja joku kolmas-kin. Rakkion kulman poikia olivat. Pojat saivat tietää, että Tarvasjoella on maantieojien luonti huutokaupassa. Se oli noihin aikoihin yleinen tapa. Pojilla kävi tuuri ja hommia saatiin. En-simmäinen työkohde oli oijen kunnostus Ra-sunojan molemmin puolin.

Nuorille miehille tuli tarve saada jostakin asunto. He kyselivät ohikulkijoilta ja viimein tärrppäsi. Joku tiesi, että Juvan padon yläpuolella Heinolla on isäntä kuollut hiljattain ja saattaisi olla leskellä tilaa vuokralaisille. Ida Heino oli jäänyt yksin kolmen lapsensa kanssa hoitamaan pientilan hommia, ja olivathan ne lisämarkat tervetulleita. Vuokrasopimus tehtiin. Ida otti vain kaksi kortteerimiestä, Mäntylän Kallen ja sen minulle tuntemattoman. Artturi pääsi asu-maan Euran Uuteentaloon. Kovin kauan ei se toinen mies Heinolla viipynyt, kun poliisi kävi korjaamassa hänet parempaan talteen. Mitä lie ollut rötöksiä miehellä tilillään.

Töitä riitti ihan mukavasti, talvet tehtiin met-sätöitä. Sulo Heino muistelee, miten hän koulun jälkeen kiireesti kävi viemässä äitinsä laittamat

leivät ja kahvit miehille metsään. Kolmekym-mentäluvun alkupuolella, kun Askalan patotyöt alkoivat, olivat Artturi ja Kalle mukana ja niin myös Sulo Heino lauta- ja naulapoikana. Vaan taisivat Sulon palkkarahat joutaa äidin kukka-roon, sillä velkaa oli torpasta vielä melkoisesti.

Aikaa myöten Heinon pojat Vieno ja Sulo kasvoivat miehen mittoihin ja pystyivät jo mu-kavasti hoitelemaan pientilan työt. Niinpä Ida ehdotti, että Kalle hakisi itselleen uuden kort-teerin ja hän saisi tilaa omille pojille. Kalle oli asiasta vähän toista mieltä. Hän oli näet vuosien saatossa merkinnyt ylös kaikki talon hyväksi te-kemänsä tunnit. Summa oli melkoinen yllätys. Mistä Idalla olisi sellaisia rahoja ollut. Toinen vaihtoehto Kallella oli, että mennään papin pu-heille, niin asia on sillä korjattu. Niinpä Idasta tuli rouva Mäntylä.

Artturi, joka siis asui Euran Uudessatalossa, tutustui naapurissa asuvaan vapaaseen neito-seen. Siinä kävi niin, että 22.12.1934 käytiin papin edessä. Näin alkoi Anna Helena Klaara Henrietta Idantytären, os. Knaapi, ja Artturi Nikolai Samstenin yhteinen taival. Veljeni Esko syntyi 1935 keväällä ja minä Eino Johannes kolme vuotta myöhemmin.

Äitini oli saanut Euran kylämäeltä eräänlai-sena perintönä Taimela nimisen torpan ja näin ollen kaiken mitä oli jäljellä ennen niin suuresta Kylä-Knaapin talosta. Pitkään ilman miesasu-jaa ollut torppa oli vähän rapistunut, ja niinpä isälläni riitti puuhaa. Ei ollut Artturi lainkaan huono kirvesmies, harmaa hirsirakennus sai laudoituksen ja punamultamaalin pintaansa. Nurkat, räystäas ja ikkunalaudat valkoisiksi, nätti-hän siitä tuli. Samaan rytinään rakennettiin uusi navetta. Tuli lehmä, pari possua, muutama kana ja pari lammasta. Ei meillä ollut koskaan puutetta ruuasta, eikä oikeastaan mistään. Pa-hinta oli sodan ja sen jälkeisen pulan aika, kun mitään ei voinut ostaa, vaikka olisi vähän rahaa-kin ollut. Yksinkertaisesti kun tavaraa ei ollut.

Lempilän torppa. Vas. Artturin Aune-sis-ko, veli Armas, joka osti torpan isältään, sitten vaimo Marjatta sylissänsä Liisa-tytär sekä vanhimman sisaren Annan tytär Eila. Kuva Eino Samsten.

Tummia pilviä

Tummia pilviä alkoi kerääntyä Euroopan ylle. Suurvallat tekivät suunnitelmia ja sopimuksia, mitkä maat liitettäisiin kenenkin etupiireihin. Näin vuonna 1939 Suomenkin reserviläiset kut-suttiin ylimääräisiin harjoituksiin. Tarvasjoen miehet lähtivät kesällä 1939 Niinisaloon. Todel-liset sotatoimet alkoivat 30. marraskuuta 1939 ja päättyivät 13. maaliskuuta 1940.

Kun isäni lähti sotaan, olin vasta 1,5 vuoden ikäinen. En tiedä, kuinka voisin muistaa tuon lähdön, se on aivan selvänä kuvana muistoissa-ni. Isä seisoi tuvan ovensuussa reppu selässä ja antoi viimeiset ohjeet äidille: jos jää, niin kello Eskolle ja sormus Einolle. Äiti lienee kertonut tuon jutun minulle. Tammikuussa 1940 isä on

kirjoittanut minulle postikortin sieltä jostakin.

Sodan jatkumisesta isäni on kertonut seuraavaa. Kuhmon Löytövaaran taisteluissa oli ylitetty joku vesistö jäätä myöten ”veneillä”, hydrokoptereilla, joita talvisodassa suomalaisilla jo oli käytössä jonkin verran. Saavuttiin rantaan ja edessä oli jyrkähkö mäntyä kasvava rinne. Komppanianpäällikkö, nuori vänrikki, antoi käskyn: ei saa pysähtyä, vaan pitää jatkaa ylös mäelle, vaikka vihollisen tykkituli osui koko ajan rinneeseen. Miehet vähän vastustivat moista kiirettä ehdottaen, että odotetaan vähän kunhan tulitus rauhoittuu. Mutta se ei auttanut, nuori päällikkö otti pistoolinsa esiin ja uhkaillen määräsi heitä liikkeelle. Kuului tuttu uliseva ääni, miehet löivät maihin. Kranaatti osui läheisen männyn latvaan, räjähti siellä ja kylvi tuhoa ympärilleen. Kuolleita ja haavoittuneita tuli useita.

Tässä rytkäksä isäni haavoittui. Hän ei vielä tiennyt, miten kävi. Oikea käsi tuntui siltä, että siihen on tullut osuma ja se oli kovin tunnoton. Päivä oli 5.2.1940, Artturin kolmekymmentävuotissyntymäpäivä. Tuli siis melkoinen syntymäpäivälahja miehelle. Kuolleet ja haavoittuneet siirrettiin kiireesti veneeseen paluumatkaa varten. Vene oli niin täynnä, ettei Artturi mahtunut kyytiin, mutta hän lähti kuitenkin, otti veneen reunasta kiinni vasemmalla kädellään ja raahautui jäätä myöten vastarannalle menettäen sitten vasta tajuntansa.

Seuraava muistikuva isälläni oli herääminen sotasairaalassa. Hän pyysi hoitajalta apua, koska oikea käsi tuntui niin pahasti roikkuvan sängyn reunalta. Apua ei voitu antaa, vaan kerrottiin totuus, että käsi on kokonaan poistettu. Sirpale oli tehnyt niin pahaa jälkeä, että olkavarren luut olivat kaikki murskana.

Sodan jälkeistä aikaa

Kaikki edellä haavoittumistapahtumasta kerrottu kuvaa Artturin todellisen luonteen: periksi ei anneta, elämän pitää jatkua. On ollut melkoinen urakka miehellä opetella tekemään työtä yhdellä kädellä, ja vielä vasemmalla, vaan kun periksi ei anneta, niin oppi menee perille. Silloinen invalidikorvaus oli 6.000 markkaa vuodessa, nykyrahaksi muutettuna 1.740 euroa, siis rahamäärä jonka tämän päivän suomalainen keskivertoeläkeläinen saa kuukaudessa. On aivan selvää, ettei perhe voinut tulla toimeen tuollaisella pienellä korvauksella. Oli opeteltava uudet konstit työnteekoon. Taito palautui vähitellen rankkaan työhön, jota Artturi oli pienestä pitäen oppinut tekemään. Voimaa oli tuossa vasemmassa kädessä aivan käsittämättömästi.

Kun sotien jälkeen siirtolaisväestölle ravattiin uusia viljelymaita, isäni oli mukana kuokkimassa. Kuokkiminen tarkoitti sitä, että kannot oli kaadettu nurin katepillarilla ja tämän jälkeen juurakko puhdistettiin maa-aineista kuokalla. Puhdistetut kannot kieritettiin suuriin kasoihin, jotka kuivuttuaan poltettiin. Esimerkiksi Euran Simolan Särkijärven alue taisi olla suurimpia raivauskohteita pitäjässä. Ei löytynyt Artturille vastusta, kyllä muut miehet jäivät kauas taakse, kun Artturi laittoi kuokan heilumaan.

Muitakin kuokkamaita oli, esimerkiksi Kirkonkylän Ison talon niityllä ja Marttilassa Lovenkylän takamailla, siellä Artturin lapsuudenmaisissa. Tämä on jäänyt minulle mieleen ehkä siksi, että puolen viikon aikoihin vein äidin pyörällä ajaen Marttilaan isälle muonavahvistusta

Kuva sotasairaalasta. Artturi seisomassa toisena vasemmalta. Kuva Eino Samsten.

Artturi ja Anna Samsten kasvimaata kunnostamassa. Kollikissa Kikke kolmantena. Kuva Eino Samsten.

eli paperikassillisen keitettyjä kananmunia. Sunnuntaina, kun isä lähti Marttilaan valmiiksi työmaalleen, hänellä oli mukanaan myös kassillinen munia. Päivän aikana hän ei syönyt työmaalla muuta kuin munia ja joi neljän litran kannullisen maitoa, jonka sai aamuisin kortteeritalosta. Siis proteiinia tarvittiin kovan työtähdin ylläpitämiseen, kyllä isäni sen tiesi. Oletan, että hän söi normaalin aterian iltasella talon pöydässä.

Minustakin oli vähän apua. Kannot, jotka olivat vielä liian kovin maassa kiinni, piti pitkän puukangen kanssa vääntää irti, ja niinpä minä toimin protin eli kitapuun laittajana. Oli myös kantopommeja, joilla rikottiin kaikkein suurimpia kantoja.

Metsätyöt jossakin määrässä olivat myös yksi tulonlähde. Ongelmana oli puiden kaato, koska justeerisahaa ei yhdellä kädellä voinut millään käyttää. Niinpä minä koulun jälkeen iltapäivällä menin auttamaan. Näin saimme kaadetuksi puita valmiiksi seuraavaa päivää varten. Isän kirveen käyttö metsässä ei ollut mitään naputtelua. Kun kirves heilahti tuolta oikean olkapään yli ja sieltä alas, tulos oli selvä: halkopölli oli halki. Artturi opetti minullekin, miten kovalla pakkasilmalla ei tarvinnut kuin kulkea pöllirivistön ohii ja iskeä kirveellä jokaisen pöllin päähän. Kuului helähtävä ääni ja siinä oli taas kaksi halkoa odottamassa pinoamista motin raameihin. Tämä menetelmä säästi monta turhaa työvaihetta.

Työtä piti tietysti tehdä muutakin, jos vaan sopivaa löytyi. Turussa oli tarjolla rakennustyömailla yövähdin hommia. Niitä Artturi kokeili jonkin aikaa, mutta totesi melko pian, ettei lyönyt leiville. Matkat linja-autolla edestakaisin veivät liian suuren osan palkasta. Hyvää tuuriakin kävi, kun noihin aikoihin Tarvasjoella aloitettiin terveystalon rakentaminen ja Artturi sai yövähdin paikan. Kun tämä homma loppui, Marttilassa tuli samanlainen terveystalon rakentaminen ja taas oli yövähdille työtä. Tulee mieleeni isän hyvin usein käyttämä lause: ”kyl tekeväl ain tytät riittää”.

Kotona myös riitti aina jotain tekemistä. Isäni oli innokas puutarhaihminen. Aikaisin keväällä kasvimaat laitettiin kuntoon, jokaiselle eri kasvilajille tehtiin oma kaunis haravalla viimeistely kasvupenkki. Kuvassa Artturi ja Anna ovat siinä työssä. Naapurit kävivät kesän mittaan ihailemassa kasvimaita, ja kauniita ne olivatkin, sillä niissä ei viljelty lainkaan rikkaruohoja. Yleensä kasvamassa olivat tavalliset porkkana, punajuuri, sipuli, nauris ja lanttu sekä tietysti peruna.

Erikoiskasveista voin mainita avomaan kurkun, jota kylänmäellä ei kukaan muu kasvattanut. Sen kasvattaminen olikin taidetta. Maahan kaivettiin lapion terän syvyinen kasvupenkin muotoinen kuoppa aikaisin keväällä. Kuoppaan ajettiin runsaasti puoliksi palanutta lehmänlantaa ja se peitettiin poistetulla mullalla, josta muodostui kaunis kasvupenkki. Kurkun siemenet oli saatu itämään jo aikaisemmin lautasella kosteana pidetyn sanomalehtipaperin välissä. Kun kasvupaikka lannan palamisen johdosta oli tarpeeksi lämmennyt, voitiin siemenet kylvää ja

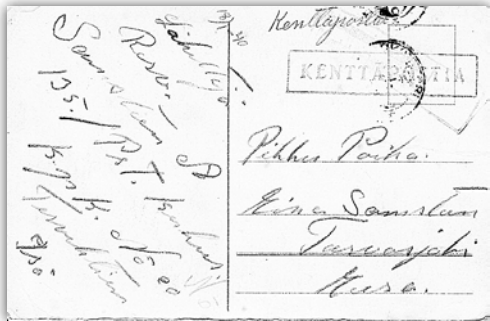
jäädä odottamaan satoa. Kurkun siemen kun ei kestä yhtään kylmää, Artturi tiesi.

Toinen Artturin erikoinen oli virginiantupakka eli kessu. Aikaisin keväällä siemenet kylvettiin laatikoihin ja sitten koulutettiin, kuten isä sen asian ilmaisi. Kun aika oli sopiva, useamman sataa tainta istutettiin kasvupaikalleen. Kasteluveden sekaan laitettiin oikea määrä lantasta saatavaa ureaa. Tupakka kasvoi yli kaksi metriä korkeaksi kukkien kauniin vaaleanpunaisen kukinnan. Syyskesällä kävivät ostajat, kappalehinta oli 100 markkaa. Kerran ostajan tullessa minä olin yksin kotona, mutta se ei haitannut asiaa, mies otti itse maasta 10 salkoa ja antoi minulle 1000 markan setelin. Kun isä tuli kotiin, annoin rahan tietysti hänelle, mutta sainkin sen takaisin. ”Kyl raha sul kuuluu kos sää kaupatki teit”, isä sanoi. Tämä oli varmaan elämäni ensimmäinen tienesti.

Syksy oli muutenkin tuottoisaa aikaa, Artturi oli näet innokas marjametsällä kävijä ja nopea poimija. Sota-aika ja sen jälkeinen pulaaika olivat haasteellisia marjastajallekin. Kun polkupyörässä ei ollut enää kumeja lainkaan, asia ratkaistiin seuraavasti. Vanteelle asetettiin riittävän paksu köysi, joka kiedottiin tiukasti kiinni rautalangalla. Näin pyörää voitiin työntää rikkomatta arvokkaita vanteita. Aamulla otettiin mukaan kolme suurta perunakoppaa, kukin 25 litraa, kaksi ohjaustangossa ja yksi takatelineellä. Illansuussa kotiin palaavalla miehellä oli täydet korit joko mustikkaa tai puolukkaa, kaikki yhdellä kädellä vedettyä saalista. Parhaat Artturin käyttämät marjamaat olivat Juvan rahkan takana, jonne oli matkaa meidän pihalta 6 – 7 km. On siinäkin ollut sisua miehellä: työntää yhdellä kädellä tuota edellä kerrottua kuormaa. Tämän lisäksi ainakin mustikat piti perata heti. Niitä ei voinut jättää yön yli, sillä ne olisivat kostuneet niin että perkaus olisi vaikeutunut.

Meillä oli se pieni navetta ja nurkassa possunkarsina, jossa joskus oli kasvamassa jopa 3 – 4 possua. Oli selvää, että kun kaikki possujen ruoka piti ostaa, rahallinen tulos oli yleensä plus miinus nolla. Mutta kun ne sitten kasvetuuan myytiin, isä sai kerralla suuremman rahasumman, jolla voitiin ostaa jotain vähän suurempaa hanketta. Tämä oli siis eräänlainen tapa säästää.

Yksi possu tietysti teurastettiin itselle, vaikka siitäkin yleensä toinen puolikas myytiin. Kerronpa lisää. Puolikas possua sidottiin lujasti kiinni potkukelkkaan, painoa tuli noin 30 kiloa. Illan hämärtyessä isä lähti kelkkansa kanssa matkaan. Tuomisen myllyn luona hän laskeu-

Kenttäpostikortti on tullut isältä sieltä jostakin, päivätty 18.1.1940.

tui Paimionjoen jälle edeten niin pitkälle, että Killalan jälkeen vasta nousi Hämeentielle. Matka jatkui pimeyden turvin kohti Turkua. Varottava oli virkavaltaa, joka ahkerasti ratsasi mustanpörssin kauppaa. Aina kun näkyi auton valot, Artturin piti mennä kelkkoineen metsään tai maantienojaan piiloon. Aamun hämärissä saavuttiin Nummenmäen perukoille, jossa isäni setä kauppias Yrjö Säinilä (entinen Samsten) asui vaimonsa Iidan kanssa. He omistivat Ida Schütt nimisen kangasliikkeen. Minä luulen, että possunpuolikkaasta tuli hyvät rahat. Turun tuliaisista muistan isän tuoneen puisen sakariinirasian, 100 tablettia, hinta 1000 mk, ja tietysti muutakin tuliaista oli. Kyllä tuokin reisu kyydittävineen kertoo miehen periksi antamattoman luonteen ja voiman.

Ajat paranivat

Kun vuodet vierivät, niin invalidieläkekin korjaantui surkeasta alkuajastaan. Ei tarvinnut isän ponnistella enää täysillä. Me pojat rupesimme tienaamaan itse ja saimme ostettua vaatteita ja muuta tarpeellista, kuin myös annoimme äidille ruokarahaa.

Jos oli Artturi kova työmies, niin vaati se elämä välillä rankemman huvinkin kuten niin monella muulla sodan kauhut kokeneella miehellä. Tästä huolimatta isällä ei koskaan olleet rahat loppu, koskaan hän ei tehnyt velkaa eikä lainannut keneltäkään. Päinvastoin, hän kyllä auttoi pulassa olevia.

Huumorikin Artturilla oli tallella. Kerran miesporukan kanssa taksilla pimeään pullon ostosmatkalta tullessa auto meni ojaan. Poliisit sattuivat paikalle ja vaativat miehiä ulos autosta kuulustelua varten. Kehotuksista huolimatta Artturi ei tullut, vaan vastasi poliiseille: ”mää en tul täältä mihinkään ennen kon mun käteni löytyy”. Kerronpa toisenkin mukavan isältäni kuullun jutun, joka liittyy alkoholi politiikkaan, vaan ei Artturiin. Elettiin kieltoain aikaa, siinä Lentosen naapurina oli aikoinaan Lehtosen Jussin torppa. Jussi oli kova pirtun myyjä niihin aikoihin, ja juttuja Jussista on paljon, mutta keronpa yhden. Poliisit tiesivät hyvin Jussin touhut ja tekivät ratsioitaan. Jussi oli Kaivanut yön hiljaisuudessa melkoisen kuopan aivan rappuun kiven eteen, laittoi kanisterit, lekerit ja varpu- set kuoppaan, ja sitten vahvat lankut ja pihan santaa. Tähän päälle vielä hakoon oksat kuten silloin oli yleinen tapa. No, poliisit kävivät ja tutkivat paikat, mutta tekivät hukkareisun. Jussi jälkeen sitten kavereilleen kertoi suu virneessä, että poliisit kävivät ”mut ei ne mittää löytäny vaik ylitten kävelivät”.

Tarinani loppuun lainaan pienen osan Tarvaslehdessä 1/2002 olleesta Sylvi Lenkkerin kirjoituksesta, jossa Elias Lenkkeri on palaamassa jatkosodasta rakkaimpiensa luokse, jalkamiehenä Auran asemalta Tarvasjoelle.

”Tien takana on tutut postin merkit talon päädyssä. Sieltä oli juuri tulossa mies kanttaen kassia ainoalla kädellä. Toinen hiha oli tyhjä. ”Osaatteko neuvoa tietä Tyllilän Prusilaan?” Juu-ossaan mää. Mennään täst’ yhres! Mää olen kottipäin menos ja neuvon sitt’ meilt’ etteenpäin. Sinne pääsee maantietä pitki toista kautta. mutt’ kävellen kannattaa mennä myllynpartailt’ joe’ ylitte . Säästyy mont’ kilometrii.” Siinä kaksi käsivammaista asteli rinnakkain, tietä joka kääntyi oikealle sillan ja mäen jälkeen. ”Onko Prusilan talo maantien varrella?” ”Juu se o’ Paimiontien varres.” Keskustelu ei oikein luistanut. Väsymys ja nälkä, kurainen tie ja hämärtyvä päivä painoivat palaavan miehen mieltä. Taloryhmän jäätyä taakse mies näytti Prusilan talon joen takana. Mies jäi pieneen mökkiin vasemmalla ja ennen sitä neuvoi: ”Men’ täst’ myllyll’ asti ja sit’ portaalt’ joe’ ylitte. Toisella puolel’ o’ polku pyörtynää pitki’ taloon asti.” Kävelijä kiitti neuvosta ja oli iloinen, että määränpää oli jo näin lähellä. Myöhemmin hän tuli tietämään, että neuvoja oli Artturi Samsten, sotainvalidi.”

Eino Johannes kiittää Sulo Heinoa ja toivottaa kaikille lukijoille kaunista ja lämmintä kesää